

श्री साधनुं सत्य चरित्र

(डॉ. गोविंद रघुनाथ दामोदर उर्फ हेमाडपंतनुं
श्री साध सच्चरित्र उपरनुं गद्यभाष्य - आलोचना)

मराठी लेखक :

र.व. ले. कर्नल मु. न. निंभाणकर

गुजराती अनुवाद :

प्रो. दिनेश पाठक

संपादक :

जयसिंह न. निंभाणकर

प्रकाशक :

डिशोर मोरे

(कार्यकारी अधिकारी)

श्री साधनाना संस्थान विश्वस्त व्यवस्था, शिरडी

-: ગ્રંથપ્રાપ્તિ સ્થાન :-

શ્રી સાઈબાબા સંસ્થાન વિશ્વસ્ત વ્યવસ્થા, શિરડી

પો. શિરડી - ૪૨૩૧૦૯,

તા. રાહાતા, જિ. અહમદનગર, મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય.

ફોન નં. : ૦૨૪૨૩ - ૨૫૮૫૦૦

ફેક્સ : ૦૨૪૨૩ - ૨૬૮૭૭૦

ઇ-મેલ : saibaba@sai.org.in

ઇન્ટરનેટ વેબસાઇટ : URL: <http://www.sai.org.in>

મુંબઈ કાર્યાલય :

‘સાઈનિકેતન’, ૮૦૪-બી, ડૉ. આંબેડકર માર્ગ,

દાદર, મુંબઈ - ૪૦૦ ૦૧૪.

ફોન નં. : ૦૨૨ - ૨૪૧૬૬૫૫૬, ૨૪૧૬૧૨૯૩

ફેક્સ : ૦૨૨ - ૨૪૧૫૦૭૯૮

ઇ-મેલ : saidadar@sai.org.in

-: © બધા અધિકાર પ્રકાશકને આધિન :-

મૂળપૃષ્ઠ અને સજાવટ :

જયસિંહ નિંબાળકર

આવૃત્તી : Second (2014)

નકલ : 1000

ટાઇપ સોટિંગ :

વિશાલ ઓફસેટ

સી/૧, સરદાર એસ્ટેટ, આજવા રોડ,

વડોદરા-૩૯૦ ૦૧૯. ફોન : ૦૨૬૫ - ૨૫૬૦ ૧૯૪

કિંમત રૂ. : 219.00

મુદ્રક : Sakal Papers Ltd., Kolhapur

અનુક્રમણિકા

પ્રથમ મરાઠી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

સંપાદકીય

લેખકના બે શબ્દો

અનુવાદકના બે શબ્દો

શ્રી સાઇની ભક્તિ શા માટે કરવી એનાં ૧૧ કારણો

શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્ર કેવી રીતે વાંચવું ?

શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્રની ફળશ્રુતિ

લે. કર્નલ સ્વ. મુ. બ. નિંબાળકરનો પરિચય (કવર પેજ)

શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્ર

અધ્યાય ૧	મંગલાચરણ	૧-૮
અધ્યાય ૨	કથા પ્રયોજન - નામકરણ	૯-૧૮
અધ્યાય ૩	ગ્રંથ પ્રયોજન - અનુજ્ઞાપન	૧૯-૨૯
અધ્યાય ૪	સાઇસમર્થ અવતરણ	૩૦-૪૧
અધ્યાય ૫	શ્રી સાઇનું ફરી પ્રગટ થવું	૪૨-૫૦
અધ્યાય ૬	રામજન્મ ઉત્સવ આદિની કથા	૫૧-૫૮
અધ્યાય ૭	વિવિધ કથાઓનું નિરૂપણ	૫૯-૬૫
અધ્યાય ૮	નરજન્મ મહિમા, ભિક્ષા અન્નસેવન, બાયજાબાઇનું ભક્તિવર્ણન તથા તાત્યા અને મહાળસાપતિનું મસ્જિદમાં સૂઈ જવું	૬૬-૭૩
અધ્યાય ૯	આજ્ઞા-અવજ્ઞા વિદ્નો, ભિક્ષાવૃત્તિથી પંચ પાતકોનો નાશ તથા ભક્ત તર્પડની કથા	૭૪-૮૪
અધ્યાય ૧૦	શ્રી સાઇ સમર્થ મહિમા	૮૫-૯૩
અધ્યાય ૧૧	શ્રી સાઇ મહિમા વર્ણન	૯૪-૧૦૪
અધ્યાય ૧૨	શ્રી સંત ઘોલપ - રામ દર્શન	૧૦૫-૧૧૩
અધ્યાય ૧૩	ભીમાજીનું ક્ષયરોગનું નિવારણ	૧૧૪-૧૨૪
અધ્યાય ૧૪	રતનજી - સાઇ સમાગમ	૧૨૫-૧૩૫
અધ્યાય ૧૫	ચોલકરનું શર્કરાનું આખ્યાન	૧૩૬-૧૪૨
અધ્યાય ૧૬	બ્રહ્મજ્ઞાનનું કથન - ૧	૧૪૩-૧૫૨
અધ્યાય ૧૭	બ્રહ્મજ્ઞાનનું કથન - ૨	૧૫૩-૧૬૭
અધ્યાય ૧૮	મદ્ + અનુગ્રહ - ૧	૧૬૮-૧૭૫
અધ્યાય ૧૯	મદ્ + અનુગ્રહ - ૨	૧૭૬-૧૮૯
અધ્યાય ૨૦	ઇશાવાસ્ય - ભાવાર્થ બોધ	૧૯૦-૧૯૮
અધ્યાય ૨૧	અનુગ્રહ - કરણ	૧૯૯-૨૦૪

શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્ર

અધ્યાય ૨૨	અપમૃત્યુ - નિવારણ	૨૦૫-૨૧૬
અધ્યાય ૨૩	ગુરુ - ભક્ત લીલા - દર્શન	૨૧૭-૨૨૮
અધ્યાય ૨૪	વિનોદ વિલાસ વૃત્તિ	૨૨૯-૨૩૭
અધ્યાય ૨૫	ભક્તોની ઇચ્છિત ફળ પ્રાપ્તિ અને કલ્યાણ	૨૩૮-૨૪૫
અધ્યાય ૨૬	તાણની બીમારી - આત્મહત્યા નિવારણ તથા પોતાના ગુરુપદ સ્થિરીકરણ	૨૪૬-૨૫૪
અધ્યાય ૨૭	દિક્ષા - અનુગ્રહ અને દાન	૨૫૫-૨૬૭
અધ્યાય ૨૮	દષ્ટાંતનું કથન	૨૬૮-૨૭૯
અધ્યાય ૨૯	સ્વપ્ન - કથા - કથન	૨૮૦-૨૮૮
અધ્યાય ૩૦	બાધાઓ વગેરેનું કથન	૨૮૯-૨૯૬
અધ્યાય ૩૧	દર્શન - મહિમા	૨૯૭-૩૦૭
અધ્યાય ૩૨	ગુરુ - મહિમા - વર્ણન	૩૦૮-૩૧૬
અધ્યાય ૩૩	ઉદ્દી - પ્રભાવ	૩૧૭-૩૨૯
અધ્યાય ૩૪	ઉદ્દી - મહિમા	૩૩૦-૩૩૮
અધ્યાય ૩૫	શંકા - કુશંકા નિવારણ અને ઉદ્દીનું માહત્મ્ય	૩૩૯-૩૫૨
અધ્યાય ૩૬	સાઇની સર્વ વ્યાપકતા તેમજ આશીર્વાદોની સફળતા	૩૫૩-૩૬૦
અધ્યાય ૩૭	ચાવડીનું વર્ણન	૩૬૧-૩૭૫
અધ્યાય ૩૮	હંડીનું વર્ણન	૩૭૬-૩૮૮
અધ્યાય ૩૯	ગીતાના શ્લોકનું અર્થઘટન તથા સમાધિમંદિરનું નિર્માણ	૩૮૯-૪૦૦
અધ્યાય ૪૦	વ્રતોની સમાપ્તિ પર કરાવનારી વિધિઓના પ્રસંગ અને એને લગતા પ્રસંગોનું વર્ણન	૪૦૧-૪૦૮
અધ્યાય ૪૧	સાઇ - કૃપા - અનુગ્રહ - દાન	૪૦૯-૪૧૭
અધ્યાય ૪૨	શ્રી સાઇનાથનું નિર્વાણ - ૧	૪૧૮-૪૨૬
અધ્યાય ૪૩	શ્રી સાઇનાથનું નિર્વાણ - ૨	૪૨૭-૪૩૯
અધ્યાય ૪૪	શ્રી સાઇનાથનું નિર્વાણ - ૩	૪૪૦-૪૫૦
અધ્યાય ૪૫	ગુરુચરણનો મહિમા	૪૫૧-૪૫૮
અધ્યાય ૪૬	કાશી, ગયા - ગમન અને પૂર્વજન્મની કથા કહેવી	૪૫૯-૪૬૪
અધ્યાય ૪૭	શ્રી સાઇબાબાના મોઢેથી સાંભળેલી કથાઓનું વર્ણન	૪૬૫-૪૭૬
અધ્યાય ૪૮	શંકાખોર ભક્તો ઉપર કૃપા કરવી	૪૭૭-૪૮૫
અધ્યાય ૪૯	સંત પરીક્ષણ અને મનને તાબામાં રાખવું	૪૮૬-૪૯૬
અધ્યાય ૫૦	અજ્ઞાન, માયા અને ભ્રમનો નાશ અથવા નિવારણ	૪૯૭-૫૧૦
અધ્યાય ૫૧	ત્રણ ભક્તોની કથા કહેવી	૫૧૧-૫૨૩
અધ્યાય ૫૨	શ્રી સદ્ગુરુ માહાત્મ્ય, શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્રની ફળશ્રુતિ તથા ગ્રંથકારની પ્રસાદ યાચના	૫૨૪-૫૨૯
અધ્યાય ૫૩	ગ્રંથના અંતમાં આપેલો અધ્યાયો પરનો સારાંશ	૫૩૦-૫૪૪
(ક)	હેમાડપંતનું કવિત્વ	૫૪૫-૫૪૯

પ્રથમ મરાઠી આવૃત્તિની પ્રસ્તાવના

આ ચરિત્ર નથી, સુખનો છે ઠેવો (સંગ્રહ) । સ્વ પરમ અમૃતનો મેવો ।

જેના હોય ભાગ્યમાં એને થશે પ્રાપ્ત । ભક્તિ ભાવના થશે એનાં આપ્ત ॥

જેમ ભગવાન કૃષ્ણની 'શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા' અને જ્ઞાનેશ્વરી જેમ સંત શિરોમણી જ્ઞાનેશ્વરની વાડમય મૂર્તિ છે, એવી રીતે જ હેમાડપંતનું 'શ્રી સાઈસચ્ચરિત્ર' એ શ્રી સાઈબાબાની વાડમય મૂર્તિ છે. એવું આ પરમમંગલ 'શ્રી સાઈસચ્ચરિત્ર' પોથીનો સાઈભક્ત કે. મુ. બ. નિંબાળકરજીએ કરેલા ગદ્ય-ભાષ્ય-અનુવાદ શ્રી સાઈનું સત્યચરિત્ર નામથી પ્રસિદ્ધ થયેલું છે. એવા આ પ્રસિદ્ધ સાઈગ્રંથને શ્રી સાઈબાબા સંસ્થાન, શિરડી દ્વારા પ્રકાશિત નવી સુધારેલી આવૃત્તિનું, સંસ્થાનના અધ્યક્ષ હોવાના નાતે, ભક્તોને અર્પણ કરતાં, હું ગૌરવ અનુભવું છું અને સાઈની કૃપાથી, બહુ વરસથી મનમાં રહી ગયેલું આ કાર્યપૂર્ણ થઈ રહ્યું છે.

કે. મુ. બ. નિંબાળકરની, સાઈભક્તિ, વિદ્વત્તા બાબતમાં વધારે કહેવાની જરૂર નથી, સાઈભક્તોમાં એ પરિચિત છે જ. લેખક તરીકે એમનો પરિચય આ ગ્રંથમાં આપેલો છે જ. ૧૯૬૮ થી ૧૯૮૮ના ૨૦ વરસના સમયકાળ દરમ્યાન, હેમાડપંત કૃત શ્રી સાઈસચ્ચરિત્રનું મનન, વાંચન, ચિંતન કરીને આ ગદ્ય-ભાષ્યાનુવાદ કર્યો છે. ટૂંકમાં કહેવા જઈએ તો ગદ્ય-ભાષ્યાનુવાદ ગ્રંથ જાણે કે. નિંબાળકરના આધ્યાત્મિક ચિંતનનું નવનીત છે. એમના ઉપરના સાઈકૃપાનો અક્ષરદીપ છે એવું મને લાગે છે.

ઇ. સ. ૧૯૯૦-૯૧માં શ્રી નિંબાળકર આ ગદ્ય ગ્રંથને શ્રી સંસ્થાને પ્રસિદ્ધ કરવો એવી એ વખતના વિશ્વસ્ત મંડળને વિનંતી કરી હતી. પણ એવો યોગ આવ્યો નહીં. છેલ્લે બે વરસ રાહ જોઈને એમણે જાતે જ ૧૯૯૩માં પહેલી આવૃત્તિ પ્રસિદ્ધ કરી. ૧૯૯૪માં ધર્માદાય આયુક્તે શ્રી સાઈબાબા સંસ્થાનના વ્યવસ્થાપન મંડળના અધ્યક્ષપદ માટે મારી નિયુક્તિ કરી. પછી શ્રી નિંબાળકરના ગદ્યગ્રંથનું પ્રકાશન સંસ્થાન તરફથી કરવું. એવો ઠરાવ, વ્યવસ્થાપન મંડળ પાસે આવ્યો. ગ્રંથની એકંદરે યોગ્યતા જણાતાં આવો ગ્રંથ સંસ્થાને પ્રકાશિત કરવો જોઈએ. એવી મારા મનમાં તીવ્ર ઇચ્છા હતી, પણ વ્યવસ્થાપન મંડળમાં એકમત નહીં થતાં, મનમાં હતું છતાંય આ કાર્ય નહીં થયાનો વસવસો રહ્યો.

૧૯૯૬ની સાલમાં મા-ધર્માદાય આયુક્તો દ્વારા સંસ્થાનમાં અધ્યક્ષપદ માટે મારી ફરીથી નિયુક્તિ કરવામાં આવી. અને સાઈભક્તોની સેવાનો મને ફરીથી લાભ મળ્યો. મેં આવું મનમાં પણ ધાર્યું નહોતું. ગયા પાંચ વરસમાં તમે જે સાઈભક્તિનું કાર્ય કર્યું, એનું જ આ ફળ છે. એવું ઘણાં હિંતચિંતકોએ કહ્યું, આ તો બાબાની જ કૃપા છે અને ૧૯૯૪-૯૬ કાળ સમયમાં જે મનમાં કાર્યો કરવાનાં રહી ગયા હતા, એ હવેના કાળ-સમયમાં પૂરા કરવાનો, મેં મનમાં નિશ્ચય કર્યો.

આ સમય દરમ્યાન શ્રી નિંબાળકરના ગ્રંથની ૧૯૯૬માં બીજી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ ગઈ. ૧૯૯૮માં એમનું આકસ્મિક નિધન થયું. એવામાં બે-ત્રણ વરસ નીકળી ગયા. સુદૈવથી ૨૦૦૩ની સાલમાં કે. મુ. બ. નિંબાળકરના લઘુબંધુ વડોદરાનાં શ્રી જયસિંહ નિંબાળકર તરફથી, આ ગ્રંથના, સંસ્થાન તરફથી પ્રકાશનનો ફરીથી પ્રસ્તાવ આવ્યો અને શ્રી સાઈબાબા સંસ્થાન વ્યવસ્થાપન મંડળ તરફથી તા. ૩-૧૦-૨૦૦૩ની સભામાં એક મતે મંજૂર થઈ ગયો. એવી રીતે ઘણાં વર્ષોથી

શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્ર

મનમાં રહી ગયેલું કાર્ય, શ્રી સાઇબાબાની કૃપાથી પૂર્ણ થયું. કે. શ્રી નિંબાળકરના આ ગ્રંથના પ્રકાશનના આગળના બધા અધિકાર ખૂબજ નિરપેક્ષ ભાવનાથી નિંબાળકર પરિવારે શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાનને સોંપી દીધેલા છે. એમની આ સાઇસમર્પિત સેવા માટે, કે. નિંબાળકરનાં પત્ની શ્રીમતી પ્રમિલાતાઇ તેમજ તેમના સુપુત્રો, સર્વશ્રી વિરેંદ્રજી, અજિત, ચંદ્રસેનજી અને રણજીતજીનો હું હૃદયથી આભારી છું કે. નિંબાળકરના બંધુ શ્રી જયસિંહરાવના કહેવાથી આ નવી સંપાદિત આવૃત્તિનો યોગ થઇ આવ્યો, એમનો પણ હું સહૃદય આભારી છું.

આ નવી આવૃત્તિ સંપાદિત કરવા માટે શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાન તરફથી પ્રકાશનના સંસ્થાનના નિયમોના આધારે આમાં કેટલાક ફેરફાર કરવામાં આવ્યા છે. એ બાબતે તે વખતના આ આવૃત્તિના સંપાદક અને સાઇલીલા સામાયિકની કાર્યકારી સંપાદક શ્રી વિદ્યાધર તાઠેએ વિસ્તૃત રીતે, ‘સંપાદકીય’માં લખ્યું છે.

વાંચકોને સુલભતા થાય માટે આ નવા આવૃત્તિના અક્ષરો મોટા રાખ્યા છે. બે કલરમાં છપાઇ કરીને ગ્રંથ સુંદર અને આકર્ષક કર્યો છે. ગ્રંથ વાંચતી વખતે કંસના લખેલા શબ્દો વાંચવામાં થોડો પ્રવાહ-ભંગ થતો હતો, માટે કાઢી નાખવામાં આવ્યા છે. કે. નિંબાળકરના બંધુ શ્રી જયસિંહરાવના સંમતિપત્રના આધારે આવા ફેરફાર કરવામાં આવ્યા છે. કંઇપણ ફેરફાર કરવા ખાતર કર્યા નથી, પણ ગ્રંથને વાંચનીય, સુંદર, નવી આવૃત્તિ વધારે સારી થવી, એવો એના પાછળનો ઉદ્દેશ છે. સાઇલીલાના કાર્યકારી સંપાદક શ્રી વિદ્યાધર તાઠે પોતાનો સમય, પોતાનું કાર્ય સંભાળીને જે યોગદાન આપીને પ્રામાણિક પ્રયત્ન કર્યો છે, એ એમની ‘સાઇસેવા’ છે. જેમણે જેમણે આ ગ્રંથનિર્મિતી માટે સહયોગ આપીને સંસ્થાનને મદદ કરી છે, એમનો હું સંસ્થાન તરફથી આભાર માનું છું. શ્રી નિંબાળકરની હયાતીમાં આ યોગ આવ્યો હોત તો વધારે સારું થાત પણ ‘સાઇ ઇચ્છા બલિયસી’ એવું કહીને હું મારા આ મનોગતને પૂર્ણ વિરામ આપું છું. જય સાઇરામ ।

નથી જોઇતું વ્રતનું ઉદ્યાપન । નથી જરૂરી ઉપવાસથી શરીર શોષણ ।

નથી જરૂરી તીર્થયાત્રા પર્યટન । કરવું છે જરૂરી ચરિત્રનું શ્રવણ ॥

દ. મ. સુકથનકર

તત્કાલીન અધ્યક્ષ, શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાન, શિરડી.

ચૈત્ર શુ-૧ ગુડી ૫૬વો, શકે ૧૯૨૬

દિ. ૨૧ માર્ચ, ૨૦૦૪

સંપાદકીય

સાઇ કલેશે તેના અર્થ । પૂરા થશે સ્વાર્થ અને પરમાર્થ ।
સેવા કોઇદિ'ના જશે વ્યર્થ । અંતે તે કરશે કૃતાર્થ ॥ ૧૫॥

શ્રી હેમાડપંત રચિત 'શ્રી સાઇ સચ્ચરિત્રના અધ્યાય ૪૬ની આ ઓવી સંપાદકીય લખતાં વારંવાર ધ્યાનમાં આવે છે. લે. કર્નલ કે. મુ. બ. નિંબાળકર લિખિત' શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્ર ગ્રંથનું સંસ્થાન તરફથી પ્રકાશન થવું એવી પોતાની ઇચ્છા હતી અને એમની આ ઇચ્છા શ્રી બાબાએ પૂર્ણ કરી છે. સેવા કોઇ દિવસ વ્યર્થ નહીં જાય અને બાબા એને કૃતાર્થ કરશે આ લીટીઓ સાર્થક થઇ છે.

સંત જ્ઞાનેશ્વરની, જ્ઞાનેશ્વરીની સમજણ પડવા માટે ઘણાં ભકતો સંત એકનાથનું ભાવાર્થ ભાગવત વાંચે છે. એવી રીતે જ હેમાડપંત 'શ્રી સાઇ સચ્ચરિત્ર' સમજવા માટે કે. નિંબાળકર લિખિત શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્રનો ગદ્ય ભાષ્યાનુવાદ એ બહુજ ઉપયુક્ત ગ્રંથ છે. એમાં ફક્ત શબ્દાર્થ નથી આપેલા પણ ભાવાર્થપણ છે. અને સુલભવાથી એનું નિરુપણ, વિવરણ કરેલું છે. એવું એમને 'બે શબ્દ' એવા પ્રાસ્તવિકમાં કહેલું છે. એમના નિરુપણ, વિવરણની વિશિષ્ટતા એ છે કે એ પ્રસાદગુણોથી પૂરેપૂરું ભરેલું છે. એના શબ્દ-શબ્દમાં એમની સાઇભક્તિ, સાઇ-નિષ્ઠા, અને એમના ઉપરની સાઇ-કૃપાના દર્શન થાય છે. 'આ તો ગ્રંથ નથી પણ અમૃતનો સંચય છે. એવું એમના ગ્રંથનું એકદરે સ્વરુપ છે. સાઇની કૃપાનું જ એ અમૃત છે.'

ઇ. સ. ૧૯૯૩ અને ૧૯૯૬માં આ ગ્રંથની બે આવૃત્તિઓ પ્રકાશિત થઇ ગઇ છે. આ બંને આવૃત્તિઓ એમને જ પ્રકાશિત કરી હતી. આ બંને આવૃત્તિઓ કે. મુ. બ. નિંબાળકરની અને એમના બંને બંધુઓની સાઇ સેવાનો ત્રિવેણી-સંગમ જ છે. કે. મુકુંદરાવ નિંબાળકરનું લેખન, બંધુ જયસિંહરાવનું મુદ્રણ અને બંધુ ગોવિંદરાવ દ્વારા સાકાર થયેલું બાબાનું સુંદર ચિત્રનું સુંદર મુખપૃષ્ઠ । એ આવૃત્તિમાં જયસિંહરાવ અને કે. મુ. બ. નિંબાળકરના મુદ્રક અને લેખક તરીકે નામો છપાયા છે, પરંતુ ચિત્રકાર તરીકે ગોવિંદરાવનું નામ શરત ચૂકથી રહી ગયેલું, શ્રીમતી પ્રમિલાતાઇને મળવા જ હું જ્યારે એમના નિવાસસ્થાને મુંઢવા ગયો ત્યારે મને આ અભણ માહિતી જાણવા મળી.

કે. નિંબાળકર કૃત 'શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્ર' આં ગ્રંથમાં (આવૃત્તિ ૧/૨) એમણે કે. ગોવિંદ રઘુનાથ દાભોળકર ઉર્ફે હેમાડપંત લિખિત, શ્રી સાઇસચ્ચરિત્રનું ગદ્ય ભાષ્ય-ટીકા એવું સ્પષ્ટતાથી કહ્યું છે, તો પણ આ ગ્રંથ-ટીકા નથી. ટીકા એટલે કે ગ્રંથનું ખંડન-મંડન, પૂર્વક્ષ-ઉત્તરપક્ષ હોય એવું આનું સ્વરુપ નથી. 'સાઇ સચ્ચરિત્રની' ઓવીઓનું ગદ્યભાષામાં અર્થ સમજાવેલું આ એકમાત્ર ગ્રંથ છે. આવી લિટી કે. નિંબાળકરે ગ્રંથમાં (આવૃત્તિ ૧/૨) છપાઇ છે. હેમાડપંતની ઓવીઓનો ગદ્યમાં અર્થ સમજાવતાં, પ્રવચનકારની જેમ વિવરણ-નિરુપણ કર્યું છે. અધ્યાયના છેલ્લે વધારાની ટીકાના નામે કંઈ વિચારો વ્યક્ત કર્યા છે. એમના વિચારો ભાષ્ય સ્વરૂપમાં છે, એટલે આ ગ્રંથને ભાષ્ય-ગ્રંથ કહીએ. એટલે આ ગ્રંથન હેમાડપંત કૃત 'શ્રી સાઇ સચ્ચરિત્ર' ગ્રંથનો ગદ્ય ભાષ્યાનુવાદ કહીએ એમાં બે મત નથી, એજ યોગ્ય અને સાર્થ છે.

આ પ્રસ્તુત થયેલી આવૃત્તિ શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાન તરફથી પ્રકાશિત છે અને આગળના પ્રકાશનના બધા અધિકાર શ્રી નિંબાળકર કુટુંબીઓએ સમર્પિત ભાવનાથી સંસ્થાનને આપી દીધેલા છે. સંસ્થાનનાં નિયમોને અનુલક્ષીને જુની

આવૃત્તિમાંથી સુયોગ્ય સુધારો કરેલો છે અને કરતી વખતે કે. નિંબાળકરના મૂળ લખાણને જરી પણ આંચ નહીં આવે, એની અમે કાળજી લીધી છે. સંસ્થાનના નિયમ અનુસાર કંઈ વધારાનું અડચણરૂપ લખાણ કાઢી નંખાવ્યું છે. શ્રી બાબાનું જન્મ સ્થળ, તિથિ, માતા-પિતા, ગુરુ આ બાબતોમાં સંસ્થાનની એક નિશ્ચિત ભૂમિકા છે. હેમાડપંત કૃત શ્રી સાઈ સચ્ચરિત્ર ગ્રંથને સંસ્થાને પ્રમાણિત લેખ્યો છે. એમાં જે બાબાની માહિતી નથી, જન્મગામ, માતા-પિતા, ગુરુ એ સંસ્થાન માનતી નથી. તેમજ શ્રી બાબાના અવતાર તરીકે બીજો કોઈ વ્યક્તિને સંસ્થાને માન્યતા આપી નથી. સંસ્થાનના આ મતાનુસાર શ્રી નિંબાળકરનાં ગ્રંથનું કેટલુક લખાણ અમે કાઢી નાખ્યું છે.

કે. શ્રી નિંબાળકરના મૂળ ગ્રંથમાં કંસમાં વારંવાર લખાણનો ઉલ્લેખ આવતો હતો. એના લીધે વાચકોને અગવડતા થતી હતી, વાચનમાં વિક્ષેપ થતો હતો. કંઈ ભક્તોની માગ હતી, અને એમના બંધુ જયસિંહરાવે સંસ્થાનને લખેલા પત્રમાં પણ એવું જ જણાવ્યું હતું, કે એ કંસમાંનો ઉલ્લેખ કાઢી નખાય તો વાંધો નથી. બાકીના લખાણમાં કંઈ ફેરફાર કરવો નહીં, એવું સ્પષ્ટતાથી જણાવ્યું છે. એ ધ્યાનમાં લઈને અમોએ એ લખાણને કાઢી નખાવ્યું છે. જ્યાં આવશ્યકતા લાગી ત્યાં એવોને એવો જ રખાવ્યો છે. હેમાડપંત લિખિત શ્રી સાઈ સચ્ચરિત્ર તો સો ટચનું શુદ્ધ સોનું જ છે. અને કે. નિંબાળકરનો એના ઉપરનો ગદ્ય ભાષ્યાનુવાદ એ સોનાનો સુંદર, આકર્ષક દાગીનો છે. દાગીનાને નવું સ્વરૂપ આપવા ટીપવું પડે છે. અને એ સૌંદર્યપૂર્વક વાત છે. સંસ્થાન આવૃત્તિ એ કે. નિંબાળકરની મૂળ આવૃત્તિનું સુધારેલું સ્વરૂપ છે. સાઈભક્ત સહાનુભૂતિ અને ઉદાત્ત ભાવનાથી જુએ એવી આશા છે.

જ્ઞાનેશ્વર મહારાજે, જ્ઞાનેશ્વરીમાં કહ્યું છે, ‘કંઈપણ ઓછપ હોય, તેને સુધારીને આપ્યું હોય તો એનો સ્વીકાર કરવાની વિનંતી કરું છું.’ એજ ભાવના મનમાં રાખી છે. આવૃત્તિમાં જે કંઈ ઉત્તમ હશે એ હેમાડપંત અને કે. નિંબાળકરનું છે, અને આમાં જે કંઈ ખામીઓ હશે તે અમારી છે. શ્રી સાઈબાબા સંસ્થાનની મુદ્રાંકિત કરેલી પ્રસ્તુત આવૃત્તિ સાદર કરતી વખતે ‘વાચકમિત્રોની તૃષ્ણાની પૂર્ણતા થવી’ આટલી જ મનિષા છે.

કે. નિંબાળકર એ હડવૈયા સૈનિક હતા, એમનો સ્વભાવ રોકડા સંભળાવી દેવાનો હતો. એમની વૃત્તિ અભ્યાસક અને ઉંડાણમાં ઉતરવાની હતી. દીર્ઘ દષ્ટિ, પ્રખર જ્ઞાનનિષ્ઠા, બધુજ અલગ તરી આવતું હતું. કર્મ, ભક્તિ, જ્ઞાનનો મનોજા ત્રિવેણી સંગમ એમની પાસે હતો. જ્ઞાન એટલે શું ? Know to unknown આ અર્થથી ભરેલું ભક્તિસાધનાથી પરિપૂર્ણ એમનું જીવન એક શોધ-યાત્રા-જ્ઞાન-યાત્રા હતી. ગ્રંથના નિરૂપણમાં ગીતા, ભાગવત, ઉપનિષદો જેવા પ્રાચીન વાડમયોના દાખલાઓ, એમના વિદ્યાભ્યાસનું દર્શન કરાવે છે. એમનું આવું યોગદાન, એમની વ્યાપક સાઈભક્તિનું ઉદાત્ત પરિણામ છે.

ઘણાં લેખકો નામ માટે લખે છે, કોઈ પૈસા માટે, તો કોઈ પુરસ્કાર, માન-સન્માન માટે લખતા હોય છે. કોઈપણ ભૌતિક અભિલાષા ન રાખતાં, પોતાના સ્વાંત સુખ માટે, સાઈભક્તિ માટે કે. નિંબાળકરે આ પ્રપંચ કર્યો છે. ઉંમરમાં સિત્તેરવરસો વટાવ્યા પછી, આંખો પેલીપાર પહોંચી હોય છે. એવામાં નિંબાળકર ૭૦૦ પાનનો આ ગ્રંથરાજ લખે છે, આ તો સાઈની લીલા જ કહેવાય !

એવીજ મારી સાઈમાતા । લેખણી પકડાવીને મારા હાથ ।

લખાવે છે આ ગ્રંથ । ભક્તોના કાળે ॥ (૩૮:૧૧)

હેમાડપંતની આ ઓવીને, મૂર્તિ સ્વરૂપમાં જોવી, આ ગ્રંથરાજમાં દેખાય છે. કે. નિંબાળકરનું અનુકરણ કરવા જેવું વૈશિષ્ટ્ય એ છે એમણે જેટલો પરમાર્થ કર્યો, એટલો જ પ્રપંચપણ કર્યો. પ્રપંચતરફ મોઢું ફેરવીને એની ઉપેક્ષા કરીને કેટલાંક પરમાર્થ કરવા જાય છે. પણ પ્રપંચને પરમાર્થરૂપ કરવો અને પરમાર્થને પ્રપંચના ભક્તિજ્ઞાનમાં કેવો ફેરવવો એ

નિંબાળકરે બતાવી દીધું. આ સંસારને સુખમય કરીશ । અને ત્રણેય લોકમાં આનંદ ભરીશ । આ સંતોનું કહેવું એમણે સાર્થ કરી બતાવ્યું. પોતાની સાથે, બીજાઓના સંસારમાં પણ સાઇ-ભક્તિનો આનંદ ભરી દીધો. એમણે નહીં આશ્રમ સ્થાપ્યો, કે નહીં દરબાર ભરાવ્યો. પોતાને સાઇ-અવતારના ગણાવ્યો. બુવાબાજીને ધિક્કાર કરીને, સાઇભક્તિનો પ્રચાર અને પ્રસાર જગૃતતાથી કર્યો. આજકાલ ઠગોનું, બુવાબાજીનું વધતું પ્રમાણ જોતાં કે. નિંબાળકર જેવા સાઇભક્તોની મોટાઇ નજરમાં વ્યાપી રહે છે.

શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાનનું અધિકૃત નિયતકાલીક 'સાઇલીલા' ૧૯૨૩ની સાલથી ૮૦ વરસથી મુંબઇથી પ્રકાશિત થતું હોય છે. કે. નિંબાળકર 'સાઇલીલા'ના અગ્રણી લેખક હતા. આ ગ્રંથની પ્રથમ આવૃત્તિ પ્રકાશિત થતા પહેલાં, આ ગ્રંથના કંઈ અધ્યાય સાઇલીલામાં પ્રકાશિત થયા છે. આ ઉપરાંત બીજું પણ વિપુલ લેખન સાઇલીલામાં કરેલું છે. એમના સત્યનિષ્ઠ લેખનને લીધે, દિલ્લી સ્થિત એક ઉચ્ચવિદ્યાભૂષિત વિદ્વાને પોતાનું અપમાન થવાથી, કે. નિંબાળકરને અને સંપાદક તરીકે મને કોર્ટની નોટીસ આપી હતી. છેવટે કે. નિંબાળકરના પુરાવાના આધારે આ પ્રકરણ અંધ રહ્યું. એવા સત્ય નિષ્ઠ લેખકોની આજના ભોદ્ધુ સમાજમાં જરૂર છે. એટલે એ વાતને તાજ કરી.

કે. નિંબાળકરના ગ્રંથની આ સુધારેલી આવૃત્તિ અનેકોની ઇચ્છાપૂર્તિ છે. એમની ઇચ્છા ફલીત થઇ છે. 'આનંદના સાગરમાં આનંદના તરંગ । એવો આ સુખનો સુપ્રસંગ છે. અને આ સુખદ્વપ્રસંગ સિદ્ધ થવા પાછળ અધ્યક્ષ શ્રી દ. મ. સુકથનકરની કુશળ કાર્યશૈલીએ મોટો ભાગ ભજવ્યો છે. ડૉ. કે. સી. ગ. દેસાઇકૃત, 'દૈનંદિન સાઇબોધ' નામે અલગ ગ્રંથ જેમ ભક્તોને ગમ્યો, ભક્તોએ એનું ઉત્સાહથી સ્વાગત કર્યું તેવું જ પોતીકુંપણ આ ગ્રંથને મળશે, એવી અપેક્ષા છે. આ ગ્રંથના વાંચનથી હેમાડપંત કૃત શ્રી સાઇસચ્ચરિત્ર ગ્રંથનું ભક્તો વાંચન કરશે. અને એવું થવાથી, સંસ્થાનના આ પ્રકાશનને સાર્થકતા મળશે, જય સાઇરામ ।'

પૂર્ણ થતાં અવતારકૃતિ । અંત થઇ જતાં પાર્થિવ કૃતિ ।
આ ગ્રંથ છે વાડમય મૂર્તિ । ક્ષણેક્ષણ આપશે સાઇ-સ્મૃતિ ॥

- વિદ્યાધર તાઠે
સંપાદક

લેખકના બે શબ્દો.....

ઇ.સ. ૧૯૨૯ની સાલના જૂન મહિનામાં કે. ગોવિંદ રઘુનાથ દાભોલકર ઉર્ફે હેમાડપંતે શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્ર આ મરાઠી ભાષાનો ઓવીબદ્ધ ગ્રંથ લખીને પૂર્ણ કર્યો. તેને લખાયે આજરોજ ૬૪ વર્ષ પૂરાં થવા આવ્યાં છે. શ્રી સાઇસમર્થનો આ એક માત્ર આધારભૂત ગણી શકાય એવો શ્રેષ્ઠ ગ્રંથ છે. થોડામાં કહીએ તો, સાઇભકતો માટે આ ભાગવત ગીતા, કુરાન કે બાઇબલ છે એમ કહી શકાય. તેમજ આધ્યાત્મિક દષ્ટિએ મરાઠી ભાષામાં લખેલ જ્ઞાનેશ્વરી, એકનાથી ભાગવત, દાસબોધ કે શ્રીગુરુચરિત્રની બરાબરીનો ગ્રંથ છે. ઉપરના બધા ગ્રંથોનો મરાઠી ગદ્ય અનુવાદ કે ભાષ્ય તેમજ આલોચના વખતોવખત અનેક પ્રસિદ્ધ લેખકો દ્વારા પ્રસ્તુત થઇ ચૂક્યાં છે. પરંતુ શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્ર સંબંધી આવો ગ્રંથ હજુ સુધી કોઇએ પ્રસિદ્ધ કરેલ નથી.

શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્રના મરાઠી ભાષા ઉપરના ગ્રંથના હિસાબે ભલે પહેલો છે, તો પણ એ પ્રાચીન સંતોની સાહિત્યિક સંપત્તિ હોવાને કારણે સમજવા માટે, અવલોકન વગેરે માટે આજકાલની પેઢી માટે આ જરા અઘરો થઇ પડે છે. એમાંથી કે. દાભોલકરને સંસ્કૃત અને મરાઠી ધાર્મિક ગ્રંથોનો સારો એવો ઊંડો અભ્યાસ હોવાને કારણે, એમના ગ્રંથમાં સંસ્કૃત અને પ્રાચીન મરાઠી ભાષાનો શબ્દ પ્રયોગ વધુ પ્રમાણમાં થયેલો છે. વેદાંતના ગહન શબ્દોનો પણ ભાવાર્થ કોઇએ સમજાવ્યા સિવાય વાંચનાર સમજાય તેમ નથી. પેઢી માટે અને આવનારી પેઢીઓ માટે એમાં વપરાયેલા કેટલાક શબ્દો આધુનિક સમયમાં પ્રચલિત શબ્દો દ્વારા સમજાવવા જોઈએ. જેમ કે એમણે આ વસ્તુઓ તો જોઈ પણ ન હોય. દા.ત. ચૂલો, સૂંપડું, ઘંટીના પથ્થર, આંડવા માટેનું શાંબેલુ વગેરે.

ઉપર જણાવેલ વાત મારા ધ્યાનમાં આવતાં મને એમ લાગતું હતું કે શ્રી સાઇ સત્ય ચરિત્રની દરેક ઓવીઓના શબ્દો શબ્દનો ભાવાર્થ આધુનિક મરાઠી ભાષામાં સવિસ્તારપણે, આલોચના સાથે કોઇએ તો કરવો જોઈએ. હું છેલ્લા ૨૩ વર્ષોથી આ ગ્રંથ નિયમિત રીતે વાંચતો આવ્યો છું. અને અનેક વખત એનાં પારાયણો પણ કર્યાં છે. મૂળમાં જાણવાની જાણાસાવાળો સ્વભાવ અને ઊંડો અભ્યાસ કરવાની વૃત્તિ હોવાને કારણે હું આની દરેક ઓવી ક્યારેક શબ્દકોષની મદદ લઇને, તો ક્યારેક જાણકાર વ્યક્તિઓની સાથે ચર્ચા વિચારણા કરીને સારી રીતે સમજવાનો પ્રયત્ન કરતો હતો. સાઇનાથ મહારાજની કૃપાથી એ કામમાં મને સારો એવો યશ પણ મળ્યો. નિવૃત્ત થયા પછી કોલેજમાંનું સંસ્કૃત ભાષા ઉપરનું જ્ઞાન થોડું વધારવા માટે ભગવદ્ગીતા, ભાગવત, ઉપનિષદ વગેરેનો અભ્યાસ કર્યો. અને અમુક મોટા પ્રખર મરાઠી સંતોની પોથીઓનું પણ સમજીને વાંચન કર્યું. એમાંથી સંપાદન કરેલ થોડુંક જ્ઞાન સાઇભકતો માટે અહીં રજૂ કરીને બાબાની સેવાનો લાભ શા માટે લેવો નહીં એવો મને વિચાર આવ્યો.

શરૂઆતની ચકાસણી ખાતર શ્રીસાઇ સત્યચરિત્રનો અર્થ સમજવામાં વધારેમાં વધારે અઘરા ગણાતા અધ્યાયો ૧૬, ૧૭, ૩૯ અને ૫૦નો શબ્દસઃ ભાવાર્થ મરાઠી ભાષામાં લખીને શ્રી સાઇલીલાના જ્ઞન્યુઆરી ૧૯૮૭ થી ઓગસ્ટ ૧૯૮૭ના અંકોમાં પ્રસિદ્ધ કરાવ્યો. એનો વાંચકો તરફથી ઘણો સારો પ્રતિભાવ મળ્યો. ભકતોના અભિનંદનના પત્રો પણ ખૂબ મળ્યા અને શ્રી સાઇલીલાના ૧ થી ૫૩ સુધીના બધા જ અધ્યાયોનો ગદ્ય ભાવાર્થ પ્રસિદ્ધ કરવો જોઈએ એવું વિનંતી સાથે સૂચન કર્યું.

એ ઉપરથી ૧૯૮૭માં દશેરાના દિવસે મુહૂર્ત કઢાવી શ્રીસાઇ સત્યચરિત્રના ૧ થી ૫૩ અધ્યાયોની આલોચનાનો ગદ્ય ભાવાર્થ લખવાનું બીડું ઝડપ્યું. સદ્ગુરુ સાઇમહારાજની કૃપાથી ૧૯૯૦માં દશેરાના દિવસે બધા જ અધ્યાયો લગભગ લખાઇને તૈયાર થઇ ગયા. ત્યારબાદ એને સમજીને અમુક અધ્યાયોની ફરીથી થોડી વધારે આલોચના લખી. પણ પ્રસ્તાવના રૂપે શરૂઆતમાં એની સાથે થોડા લેખો પણ ન્હોડયા. આમ લગભગ ૧૩૦૦ હસ્તલિખિત પાનાઓનો ગ્રંથ મેં પૂર્ણ કર્યો.

આ પહેલાં એકનાથી ભાગવત, જ્ઞાનેશ્વરી વગેરે પોથીઓનો ગદ્યમાં અનુવાદ પ્રસિદ્ધ થયો છે, એમાં ખાસ કકરીને ઓવી દીઠ શાબ્દીક અર્થ જ ખાસ લખવામાં આવ્યો છે. ઓવીઓમાંનો ભાવાર્થ સમજાવ્યો નથી. તે રીતે આધ્યાત્મિક અને ભાવાર્થપૂર્ણ શબ્દો પણ સમજાવ્યા નથી. અમુક અનુવાદોમાં સારા શબ્દોના અર્થ અથવા વિશેષ માહિતી ક્રમાંક સાથે તે પાનાંઓની નીચે પ્રકરણના અંતમાં અથવા તો ગ્રંથના અંતમાં આપેલા હોય છે. પરંતુ વાંચકો સાધારણ રીતે એને વાંચીને સમજવા માટેનું કષ્ટ ઉઠાવતા નથી. માટે મારા આ ગ્રંથમાં આલોચના સહિત ગદ્ય ભાવાર્થમાં નીચેની નવી જ રીત મેં અપનાવી લીધી છે.

- (૧) મરાઠી પોથીઓમાં અધ્યાયોની ઓવીઓ અથતી ઇતિ સુધી સળંગ લખેલી હોય છે. બીજી કથા શરૂ થતાં અથવા તો વિષય બદલાતાં પણ અધ્યાયના ભાગ પાડવામાં આવતા નથી. જેને લીધે ઘણીવાર અર્થ સમજવો અઘરો પડતો હોય છે. તેથી મેં દરેક ઓવીઓનો ભાવાર્થ છૂટો જ આપ્યો છે. તે ઉપરાંત લખતી વખતે અધ્યાયનો વિષય સમજવો સહેલો થઇ પડે તે માટે, જુદી કથા પ્રમાણે અથવા તો વિચારો પ્રમાણે ઓવીઓ ભેગી કરીને અધ્યાયોના ફકરા પાડ્યા છે, અને છેલ્લે એ બધી ભેગી કરેલી ઓવીઓનો ક્રમાંક આપેલ છે.
- (૨) મૂળ પોથીના સંસ્કૃત અથવા મરાઠી ભાષાના અઘરા શબ્દો કે વાક્યો કૌંસમાં આપ્યાં છે. દા.ત. બકરાના ગળાની પાસે બંને બાજુ નીચે માંસલ ગોટીઓ જેવા અવયવ પ્રમાણે (અન્નગલ સ્તન). પેલેપારના કિનારા માટે (પૈલેપાડ). કેટલીક વખત તો સંઘી પણ છોડીને લખેલી છે. શિરડી જવા માટેની ઇચ્છાની જાગૃતિ (શિરડી + ગમન + ઇચ્છા + ઉદ્બોધ), બ્રહ્મ અને આત્માનું ઐક્ય (બ્રહ્મ + આત્મા + ઐક્ય). હેતુ એ કે ભક્તોને મૂળ પોથીમાંના શબ્દોની ઓળખ થવી અને એનો અર્થ પણ તેઓ સારી રીતે સમજી લઇ શકે. પારાયણ કે નિત્ય વાંચન તો પ્રસાદરૂપી મૂળ પોથીનું જ કરવું જોઈએ. તે સમયે એનો અર્થ સમજીને વાંચતા આવડવી જોઈએ.
- (૩) પોથીમાંના સંસ્કૃત શબ્દો જેવા હતા તેવી જ રીતે તેના સ્પષ્ટીકરણાર્થે આગળ અર્થ કૌંસમાં જણાવવામાં આવ્યા છે. દા. ત. ભાલચંદ્ર (જેના કપાળ ઉપર ચંદ્ર શોભા આપી રહ્યો છે એવા) ભગ્નરદન (દાંત તૂટેલા).
- (૪) આ આધ્યાત્મના તાંત્રિક શબ્દો કૌંસમાં સમજાવીને કહેવામાં આવ્યા છે. દા.ત. અદ્વૈત (જગત કે બ્રહ્મ અથવા જીવાત્મા અને પરમાત્મા એ જુદા નથી, (પણ એક જ છે એવો મત) પુરાણોમાં અથવા તો વર્તમાનકાળનાં વિશેષ નામો અથવા તો સ્થળો વિષેનું સ્પષ્ટીકરણ અથવા તો વિશેષ માહિતી આપવામાં આવેલી છે. દા.ત. અગસ્ત્ય (એ મુનિ ચિત્રા એટલે વરુણના પુત્ર. સમુદ્રમાં સંતાયેલા કાલેય નામના દૈત્યને મારી નાખવાની દેવોની વિનંતીથી એકી સાથે આખો સમુદ્ર પી ગયા હતા.) મેરુપર્વત (હિમાલયની ઉત્તરે આવેલા સાત ખંડોના મધ્ય ભાગમાં અતિશ્રેષ્ઠ પર્વત), પ્રયાગ (અલ્લાબાદમાં ગંગા યમુના નદીઓના સંગમ પર આવેલું પવિત્ર ક્ષેત્ર) તેમજ જૂની પેઢી સારી એવી માહિતી હોય છે. પણ નવી પેઢી માટે પરિચય વગરના આવા શબ્દો જાણી જોઈને સમજાવીને લખવામાં આવ્યા છે. દા.ત. ખાંડણીઓ-ખાયાણીઓ (અનાજ

ખાંડવા માટે ઘરમાં પથ્થર કોચીને બનાવેલ ખાયણીઓ) મુરળી (ખંડોબાને અર્પણ કરેલી સ્ત્રીઓ અથવા તો દેવદાસીઓ).

- (૫) સમાન વિચારોની બીજા અધ્યાયોની ઓવીઓ, કયાંતો ગીતા, ઉપનિષદના સંસ્કૃત ગ્રંથના ઉતારા અથવા તો આખ્યાનો સુદ્ધાં પ્રસ્તુત અધ્યાયોમાં વિચાર અથવા તો તત્ત્વ સારી રીતે સમજવા માટે, ક્યારેક ક્યારેક વિસ્તૃતપણે આપેલા છે. જેમકે અધ્યાય ૨૮માંની ‘શક્તિ આ પ્રચંડ નામની’ આ ૧૨૯મી ઓવીના સંબંધમાં પહેલાના અધ્યાય ૨૭ની રચના, ૨૮૫-૨૮૬ ઓવીઓની એટલે ‘નામ પાપના પર્વત ફોડી । નામ કાળની ગર્દન તોડી ।’ વગેરેની યાદ દેવડાવી આપી છે. તેવી જ રીતે અધ્યાય ૩૨માં ‘ઉર્ધ્વમૂળ સંસારવિટપ’ એટલે કે મૂળ ઉપર આકાશમાં જેના હાથ હોય એવા સંસાર વૃક્ષ વિષેનું કૌંસમાં સ્પષ્ટીકરણ કરતી વખતે ગીતાના અધ્યાય ૧૫નો શ્લોક ૧ અને કઠોપનિષદના અ. ૨ વલ્લી. ૩ મંત્ર ૧ ધ્યાનમાં લઈ સમજાવવામાં આવ્યો છે. તેમજ અધ્યાય ૧૯ની ઓવી ૭૩ ‘હિરણ્ય ગર્ભ પદ લગ્ન । બધા ઉત્કર્ષે જે વિરકત । એ જ બ્રહ્મવિદ્યાનો ખરો હકદાર । અનાસક્ત બીજા બધામાં ॥’ આ ઓવી પરની આલોચના લખતી વખતે સ્પષ્ટીકરણ ખાતર કઠોપનિષદમાંનું નચિકેત અને બૃહદારણ્યક ઉપનિષદની મૈત્રેયીની કથા કહીને એનાં પ્રસિદ્ધ સુભાષિતોનો ઉતારો પણ આપ્યો છે.
- (૬) ચાલુ અધ્યાયના મહત્વના વિષયોનું વિસ્તૃત વિવરણ કરવા માટે, તેવા જ અનેક અધ્યાયમાં વિખરેલા એકાદ વિષયની એક જગ્યા ઉપર સમાલોચના કરવા માટે અમુક અધ્યાયોની સમાપ્તિ પછી, ‘વધારાની આલોચના’ જોડવામાં આવેલી છે. દા.ત. અધ્યાય ૪ના અંતમાં સાઇબાબાના જન્મ વિષેના વિવિધ વિચારો અને મતો લઈને એની સવિસ્તર ચર્ચા કરી છે. તેવી જ રીતે અધ્યાય ૩૫ના અંતે પહેલાંના અધ્યાય ૩૩ અને ૩૪માં ફેલાયેલી ઉદ્દી વિષેની માહિતી ભેગી કરીને એના ગુણોની અને એને વાપરવા માટેની પદ્ધતિનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

ટૂંકમાં જણાવવાનું હોય તો આ ગ્રંથમાં કરેલો દરેક ઓવિઓનો અર્થ તે ફક્ત ગદ્ય ભાવાર્થ જ નથી, પણ કોઈ પ્રવચનકારે શ્રી સાઇ સત્યચરિત્રની ઓવીઓનો અર્થ સરળ ભાષામાં સમજાવ્યા હોય એ પ્રમાણે લખ્યો છે. એ કહેતી વખતે જેવી રીતે પ્રવચનકાર જે પ્રમાણે વિષયોના અંતરનો દોષ દૂર કરીને એ ઓવીઓના અર્થનું યથાર્થ વિવેચન કરે છે, વિષયોના અનુસંધાનમાં બીજા ગ્રંથોમાંના સમાન અર્થનાં વચનો સમજાવે છે. અથવા તો એકાદ કથા કે અનુભવ વર્ણવે છે તે જ પ્રમાણે મારું આ કૌંસનું જે તે જગ્યાનું લખાણ છે. જે પણ વાંચકોને એની પહેલેથી જ જાણ હશે કે જેમને એની જરૂર નથી એવાએ એને છોડી દેવા માટે કૌંસની આગળ લખેલા સંદર્ભમાં વાંચવાની શરૂઆત કરવી જેથી કરીને અનુસંધાન તૂટે નહીં.

ખરું પૂછો તો આ ગ્રંથમાં મારું પોતાનું ખાસ કંઈ જ નવું નથી. તેમજ એ માટેની મારી યોગ્યતા પણ નથી. હું કોઈ સાહિત્યકાર નથી. સાઇમાઉલીએ જ મારી પાસેથી આ બધું લખાવ્યું છે. મારી ઉંમરના ૭૦ વર્ષ પૂરા થઈ ગયા છે. આંખોમાં મોતિયાની અને ઝામરની એ બંનેની તકલીફ છે. અને એને લીધે વચમાં એક આંખની શસ્ત્રક્રિયા પણ કરાવવી પડી હતી. તો પણ આ લેખનનું સંપૂર્ણ કામ મારાથી કરી શકાયું. અને એ માટે ગુરુકૃપા સિવાય બીજા કયો આધાર હોઈ શકે ? આ લેખનકાર્ય ખાતર મને શ્રી સાઇસમર્થની કૃપાથી નીચે જણાવેલ સંતોના આશીર્વાદ મળ્યા હતા.

(૧) મુંબઈ નિવાસી પ. પૂ. બ્રહ્મલીન સ્વામી શ્રી રામબાબા

(૨) સુરત નિવાસી પ. પૂ. શ્રી બાપુ મહારાજ ટાટ

(૩) બેંગલોર નિવાસી પૂ. પાદ. શ્રી. શ્રી. સ્વામી વિદ્યાનારાયણ તીર્થ

એમનો ઉપકાર કેવી રીતે માનવો ? ફક્ત એમના ચરણોમાં મસ્તક જ નમાવવાનું રહેવું ! સંસ્કૃત ભાષાના ગહન શબ્દોના અર્થે અને આધ્યાત્મિક ભાવાર્થ સમજવા માટે પુનાના ડેક્કન કોલેજના ડૉ. ટી. એચ. શ્રીનિવાસ શાસ્ત્રી અને વડોદરાના રાષ્ટ્રપતિ સન્માનિત શ્રી અરુણોદય ન. જાની આ સંસ્કૃતના મહાન પંડિતોએ મને માર્ગદર્શન આપ્યું એ બદલ હું એમનો સદાય ઋણી છું.

શરૂઆતના ચાર અથવા અધ્યાયોના ગદ્ય ભાવાર્થ એ સમયના પ્રકાશન સમિતિના અધ્યક્ષ શ્રી વિ. બા. ખેર અને કાર્યકારી સંપાદક શ્રી સદાનંદ ચેંદવણકરના સહકારથી શ્રી સાઇલીલા મેગેઝીનમાં પ્રસિદ્ધ થઇ શક્યા, અને ત્યારબાદ અધ્યાય ૧ થી ૨૪ શાબ્દિક ગદ્ય ભાવાર્થ તે સમયના કાર્યકારી સંપાદક શ્રી ચક્રોર આજગાવકર, ડૉ. વિ. વા. સાતપૂરક અને શ્રી અરુણ તામ્હણકર અને આ બધાના મદદનીશ શ્રી સુનીલ રાણેના સહકારથી ક્રમશઃ પ્રસિદ્ધ થયા. અને એને લીધે ભક્તોની પ્રતિક્રિયા સમજી શકાઇ. ત્યાર પછી બધા જ અધ્યાયોની ગદ્ય ભાષ્ય આલોચના લખવા માટે મને પ્રેરણા અને શક્તિ મળી. માટે આ બધાનો જેટલો આભાર માનું એટલો ઓછો તો ખરો !

સાચું પૂછો તો આ બધા અધ્યાય ભેગા ગ્રંથરૂપે શિરડી શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાન જ પ્રકાશિત કરે એવી ઘણી જ અંગત ઇચ્છા હતી. કારણ કે આ બાબતમાં સંસ્થા સમક્ષ હતી. એ માટેની બધી જ સગવડ તેની પાસે ઉપલબ્ધ હતી. એ કાર્ય એમણે હાથ ધર્યું હોત તો આ ગ્રંથ વ્યાજબી ભાવે મળી શક્યો હોત. આ કારણે હું બે વર્ષ સુધી સતત પ્રયત્નો કરી રહ્યો હતો. મેં મારા તરફથી સર્વ હક્ક અને તે પણ વિનામૂલ્યે આપવાની તૈયારી બતાવી હતી. પરંતુ અત્યંત ખેદની વાત એ છે કે, સંસ્થાને મારી કોઇપણ વિનંતી ગ્રાહ્ય રાખી નહીં. પણ એમણે મારા લખેલા બધા જ ગદ્ય અનુવાદોને શ્રીસાઇલીલામાં ક્રમશઃ પ્રકાશિત કરવા માટેની અનુમતિ આપેલી એ બદલ શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાન શિરડીનો હું ઋણી તો અવશ્ય છું જ.

ભક્તો તરફથી માત્ર ગ્રંથ છાપવા એક સરખી વિનંતીઓના ભલામણપત્રો અને પૂછપરછ, વણથંબ્યા ચાલુ જ રહ્યાં હતાં. શ્રી સાઇલીલામાં ક્રમશઃ અધ્યાયો છપાઇને આવતા હતા, તો પણ ભક્તોને એ બાબતનું પૂર્ણ સમાધાન ન હતું. એકાદો અંક ન મળે કે આઘો પાછો થઇ જાય તો પણ એની કડી મળતી નથી. બરાબર તે સમય સુધીમાં ત્રીસ અંક પ્રગટ થયા હતા. અને તે બધાને સંભાળીને રાખવા એ મોટી જહેમતનું કામ હતું. એ સિવાય બાકી રહેલા બીજા ૨૯ અધ્યાયો બે મહિનામાં એક વખત છપાઇને આવતા એટલે કે માટે વધારાના ૫-૬ વર્ષની રાહ જોવી પડે તેમ હતી. અમુક ભક્તોની ઉંમરને કારણે તેઓ વિચારતા કે આગળનું વાંચન વાંચવા માટે મળશે કે નહીં, એ બાબતમાં પણ શંકા હતી. છેલ્લે ભક્તજનો માટે મેં એમ વિચાર્યું કે આ ગ્રંથનું છપાઇ કાર્ય મારે પોતેજ હાથ ધરવું. ખરું જોતાં તો મારા જેવા નિવૃત્ત સરકારી કર્મચારી માટે આ જંગી ખર્ચો ઉઠાવવો તે મારા જાન બહારની વાત હતી. તેમજ સાથે સાથે એ કાર્ય ઝોળી ફેલાવીને પૈસાનું દાન માગતા ફરવું એ મારા જેવા સૈનિકને માટે શક્ય ન હતું. પરંતુ એક દિવસ મને અચાનક સાઇસમર્થે થોડું આર્થિક અને માનસિક બળ પૂરું પાડ્યું. અને મેં ગ્રંથની તપાસ અને અક્ષર મેળવવાનું કામ શરૂ કરાવવા માટે નક્કી કર્યું. એ પ્રમાણે મારા સાઇભક્ત મિત્ર શ્રી વિજય વાડેકર મારફતે પૂનામાં બાળઉદ્યાન પ્રેસના શ્રી પુ. સ. સહસ્ત્રબુદ્ધે અને પ્રુફરિડર શ્રી શ. ન. સરદેશપાડેનો મેં સંપર્ક સાધ્યો અને નવાઇની વાત એ બની કે બીજા દિવસે મારા લઘુબંધુ ચિ. જયસિંહનું અચાનક પુના આવવાનું થયું. એનું પોતાનું વડોદરા ખાતે ઓફસેટ છાપખાનું છે. તે મારી વાત સાંભળીને બોલ્યો કે આ કાર્ય મારે માથે લઉં છું. હું છાપકામ કરી આપીશ. એ સિવાય પણ અમુક સાઇભક્તો અને સગાવહાલાઓએ કાર્ય માટે ફાળો સ્વેચ્છાએ ઉઘરાવીને શરૂઆત કરી. કેટલા બધા ઉપકારો છે બધા લોકોના !

એકંદરે આના ઉપરથી મને લાગ્યું કે ગ્રંથ છપાઇને મારા દ્વારા જ પ્રસિદ્ધ થવો એવી શ્રી સાઇનાથ મહારાજની પોતાની

શ્રી સાઇનું સત્ય ચરિત્ર

ઇચ્છા હોવી જોઇએ. એવું ધારી લઇને હું ખૂબ જ ઉત્સાહથી કાર્યને આગળ ઘપાવવા લાગ્યો. હવે મારી કલ્પના પ્રમાણે ગ્રંથનો આકાર અને બાંધણી અક્ષરનો મરોડ અને શુદ્ધતા, ચિત્રોના રંગો અને ગોઠવણી કરવાનું સરળ થયું માટે ઘણો જ આનંદ આવવા લાગ્યો. ખરું પૂછો તો પોતાની નિયમિતની 'સાઇ-સાધના' અને અન્ય સાઇ વિષેનાં લેખનકાર્યો છોડીને આ ભાંજગડમાં પડવાની મારી જરા પણ ઇચ્છા ન હતી, પરંતુ આ પણ એક શ્રી સાઇબાબાની આજ્ઞા જ છે. એમ સમજીને હું એમાં ઓતપ્રોત થઇ ગયો. તેમજ શ્રીસદ્ગુરુ સાઇ સમર્થની કૃપાથી આ ગ્રંથ ભક્તોના હાથ સુધી પહોંચાડવા માટેની મને મારા નસીબે ચારી આપી જેથી મારું જીવન ધન્ય બન્યું. આને પણ એક બાબાની પરમ કૃપા જ ગણાય.

સાઇ એવા દયા સાગર । કૃપા કરીને તેમણે મુજ પર ।

તેથી જ થયો વાંચકને સાદર । ગ્રંથ મંગલ કારક આ ॥૧૨॥

આ ગ્રંથ રૂપી સંત એવા । મારા પૂર્વ પૂજ્યાઇના હિસાબે ।

લઇ તે દેવે અપનાવ્યા । આભારી દેવનો તેથી હું ॥૧૩॥

પૂના, ગુરુવાર
શ્રી રામનવમી ૧લી એપ્રિલ
સને ૧૯૯૩

આપનો નમ્ર
સ્વ. લે. કર્નલ મુ. બ. નિંબાળકર
(નિવૃત્ત)

અનુવાદકના બે શબ્દો

માર્ગથી વિખુટા પડેલા માનવોને તેના મૂળ માર્ગ તરફ દોરી જવા માટે પરમેશ્વર સગુણ સાકાર રૂપે પૃથ્વી ઉપર પ્રગટ થાય છે. જ્યારે પોતાનું કાર્ય પૂરું થાય છે ત્યારે પોતાનું સ્વરૂપ-શરીર-છોડીને તેના મૂળ તત્ત્વમાં ભળી જાય છે. શિરડીના સાઇબાબા પણ પરબ્રહ્મનું સ્વરૂપ હતા. તેમણે શિરડીમાં રહીને અનેકનાં દુઃખ દર્દ મીટાવ્યાં. વ્યસનીઓને વ્યસન છોડાવ્યાં. અરસપરસના મતભેદો દૂર કરીને ધાર્મિક ઝગડા મિટાવ્યાં. ભારેખમ ઉપદેશ આપવાને બદલે વાત વાતમાં સૂચનો કરીને ધર્મનો મર્મ સમજાવ્યો. તેમ છતાં તેમણે પોતાને ભગવાન તરીકે જાહેર ન કર્યાં. એ તો કહેતા કે ‘અલ્લા માલિક હૈ.’ એ સાઇનાથનું જીવનચરિત્ર પંડિત દાભોળકર ‘હેમાડપંતે’ બાબાની હયાતીમાં લખ્યું. તે ચરિત્ર કે જે ‘શ્રી સાઇ સચ્ચરિત્ર’ તરીકે ઓળખાય છે તેની ઉપર સ્વ. કર્નલ મુકુંદરાવ નિંબાળકરજીએ ભાષ્ય લખ્યું.

મૂળ આ ભાષ્ય મરાઠી ભાષામાં લખાયેલું છે. એના સર્વ અધિકાર શ્રી સાઇબાબા સંસ્થાન પાસે આપેલા છે. શ્રી સાઇનું સત્યચરિત્ર મરાઠીનું ગુજરાતી અનુવાદ કરવાનું સંસ્થાને જયસિંહ નિંબાળકરને સોંપવામાં આવ્યું છે. તેનું ગુજરાતીમાં અનુવાદ કરવા માટે તેમણે મને સૂચન કર્યું. મારે માટે તે ઘણુંજ કઠીન કાર્ય હતું. છતાં સાઇની ઇચ્છા હું આ કાર્ય કરું તેવી હશે એમ સમજીને મેં હા પાડી. મરાઠી ભાષાનો હું જાણકાર છું એમ તો ન કહી શકું, પરંતુ મરાઠી ભાષા મારાથી સાવ અજાણી પણ નથી.

મૂળ ભાષ્યમાં વાક્યો ઘણાં લાંબા હોવાથી વાંચક સહેલાઇથી વાંચી શકે માટે લાંબા સળંગ વાક્યને બે કે ત્રણ વાક્યોમાં વહેંચ્યું. મરાઠીમાંથી તે ગુજરાતીમાં અનુવાદીત કરવાનું હોવાથી ગુજરાતી શબ્દોનો જ ઉપયોગ થાય તે પણ ધ્યાનમાં રાખ્યું. વાક્ય રચના પણ સરળ થાય તેનું ધ્યાન રાખ્યું છે. તેમ છતાં મૂળ લખાણને ધ્યાનમાં રાખીને ઘણું બધું કરી શકાયું નથી. તેમ છતાં આ ગુજરાતી અનુવાદ વધુ અસરકારક બને તે ધ્યાનમાં રાખ્યું છે. આ મારું સ્વતંત્ર લખાણ નથી તે વાંચકો ધ્યાનમાં લે.

આ લખાણ પૂરું કરવામાં સાઇકૃપા હંમેશા સર્વોપરી રહી છે. બાબાએ મારા જીવનમાં આવેલી ઘણી અડચણોમાંથી મને બચાવ્યો છે. બાબાના એ ઉપકારોને હું કેવી રીતે ભૂલી શકું ? મારું આ નાનકડું કાર્ય બાબાનાં ચરણોમાં અર્પણ કરેલી પુષ્પાંજલી છે. આ સાથે સાઇબાબા અંગે જેમણે જેમણે જે કાંઈ લખાણ કર્યું છે તેમને મારા નમસ્કાર છે. જયસિંહ નિંબાળકરે ભાવપૂર્વક આ કાર્ય સોંપ્યું તે બદલ હું તેમનો આભારી છું. તે રીતે શિરડી સાઇ ટ્રસ્ટ દ્વારા આ પ્રકાશિત થવાનું હોવાથી હું શ્રી સાઇબાબા ટ્રસ્ટના બધાજ પદાધીકારીઓને ભાવભીનાં વંદન કરું છું.

આપનો

પ્રો. દિનેશ પાઠક

શ્રી સાઇબાબાની ભક્તિ શા માટે કરવી તેનાં ૧૧ કારણો

(૧) પ્રથમ અને મહત્વનું એટલે કે શ્રી સાઇસચ્ચરિત્રની રચના કરનાર શ્રી હેમાડપંતના કહ્યા પ્રમાણે બાબાશ્રીના ભક્તો જે પણ માંગશે એ દરેક ઇચ્છા પૂર્ણ કરવાનું વ્રત સાઇમાઉલીએ લીધેલું છે.

જે જે માંગે સર્વ તે આપે । એ વ્રત જેમને લીધેલ છે ।

માટે કહું છું કરો ગુણ ગાઇ ઉતાવળ । દર્શન તમે સાઇનું લ્યો ॥૬૦ અ. ૧૩॥

(૨) અને તે પણ તરત સમય ન વેડફતાં, આપ ખરી શ્રદ્ધાથી માંગો અને સબૂરી રાખો કે કોયડો ઉકલ્યો જ સમજો.

તમે કોઇ ક્યાં પણ હો । ભાવે હાથ મુજ સામે ધરો ।

તો હું તમારા ભાવનો ભૂખ્યો । રાત દીન તમ કાજે ઊભો ॥૬૭ અ. ૧૫॥

(૩) પ્રસન્ન પણ તેઓ કેવા સહેલાઇથી થાય છે. કઠોર તપશ્ચર્યાની કોઇ જરૂર નથી. કષ્ટ વેઠીને ઉપવાસ કરવાની જરૂર નથી કે કઠોર ઇન્દ્રિય દમનની આવશ્યકતા નથી.

મુજ સામે અનન્ય દષ્ટિ રાખ । હું પણ જોઇશ તને તે રીત ।

મારા ગુરુએ બીજું કંઈક । નથી શીખવ્યું મને તું જાણ ॥૭૩ અ. ૧૯॥

(૪) શ્રી સાઇબાબાએ દેહત્યાગ કર્યો આજે ૨૦૦૧ની સાલ સુધી ૮૩ વર્ષ થયાં તો પણ એમનો ભક્તો પ્રત્યેનો પ્રેમ અને અસ્તિત્વના એંધાણ આજે પણ જોવા મળે છે, અને આવનારી પેઢીઓ પણ અનુભવ પામશે જ. આ એક કરુણામૂર્તિ એવી છે કે, યાદ કરતાં એને ખરા અગવડના સમયે પુકાર કરતાં, ભક્તો માટે જરા પણ વિલંબ કર્યા વગર દોડીને આવે છે અને હાજર થઇ જાય છે.

ભલે ગયો હું છોડી શરીર । બોલ મારા માનો એ જ પ્રમાણ ।

મારા અસ્થિ સમાધિમાંથી । આપશે તમને આશ્વાસન ॥૧૦૫ અ. ૨૫॥

(૫) શ્રી સાઇનાથ આજે દેહધારી નથી, છતાં પણ એમની સદ્ગુરુ તરીકે ભક્તિ કરવાથી કોઇ પણ જાતની, છેતરામણી ભય કે ચિંતા નથી રહેતી. એ બાબતમાં કોઇ શક્યતા જ નથી. આજકાલ તો આપણા દેશમાં પોતાની જાતને ભગવાન કે અવતારી પુરુષ કે મહર્ષિ કહેવડાવનારા અનેક ગુરુઓ જોવા મળે છે. માટે ખરો સદ્ગુરુ કોણ એ પણ જાણવું અઘરું છે.

જાતે જેણે નથી કંઈ અનુભવ્યું । એ શું શિષ્યને આપવાનો ?

અપરોક્ષ અનુભવ ન કંઈ જેને । કદી ન કહો સદ્ગુરુ તેને ॥૯॥

લેવી શિષ્ય પાસે સેવા । ન ધરે એવો ભાવ પણ સ્વપ્નમાં ।

ઉલ્ટો સ્વદેહ શિષ્યાર્થે ઘસવા । ઇચ્છે તે જાણવો સદ્ગુરુ સાચો ॥૧૦ અ. ૪૮॥

(૬) શ્રી સાઇનાથની ભક્તિ માટે પૈસાની જરૂર નથી. ફળ, ફૂલ કે પાન પણ આદરથી અર્પણ કરીએ, તો એ પણ ખરા પ્રેમથી એટલું જ આપે છે. અરે એટલું જ નહીં પણ બે હાથ અને મસ્તક નમાવી કરેલા નમસ્કાર પણ તેઓ પ્રેમથી સ્વીકાર્યા વગર રહેતા જ નથી.

બે હાથ ને એક માથું । સ્થૈર્ય શ્રદ્ધા અનન્યતાનું ।

શ્રી સાઇને ન જોઈએ બીજું । કૃતજ્ઞતા વિણ અન્ય ન કશું ॥૧૮૦ અ. ૧૩॥

(૭) શ્રી સાઇનાથ મહારાજની બાધા (માનતા) પૂર્ણ કરવા માટે વખતે ભાડું ખર્ચીને શિરડીના આંટા મારવાની જરૂર નથી, ફક્ત એમને ખરા અંતઃકરણથી યાદ કરતા, ભલેને ભક્ત સાત સમુદ્રને પેલે પાર પણ ન હોય છતાં દોડી આવ્યા વગર રહેતા નથી. ફક્ત રાખવી પડે શ્રદ્ધા સાથે સબૂરી.

ન જોઈએ મને ઘોડો કે ગાડી । ન જોઈએ વિમાન કે રેલગાડી ।

હાંક મારે મને જે પ્રેમથી । પ્રગટું અવિલંબે તે જ ઘડીએ ॥૩૨ અ. ૪૦॥

(૮) એમની દ્વારકામાઠમાં (મસ્જિદમાં) આવેલ અખંડ ધૂણીની ભસ્મ બધા જ રોગો માટેની અકસીર રામબાણ ઔષધી છે. જેની કિંમત ફક્ત બે, શ્રદ્ધા અને સબૂરી જ છે.

ઉદીનું આમ કરતાં અર્ચન । આધિ વ્યાધિ થાય દૂર ।

પણ ઉદીનો તત્વાર્થ ગહન । છે વિવેકપૂર્ણ વૈરાગ્ય ॥૧૬ અ. ૩૩॥

વળી છે આ ઉદીનું વિશેષ । સેવનથી થાય પૂર્ણાયુષ ।

થશે પાપ નિવારણ અશેષ । સુખ સંતોષ સર્વદા ॥૨૩૫ અ. ૩૩॥

(૯) હેમાડપંતે લખેલા સાઇમાઉલીના સચ્ચરિત્રમાં વેદો, ઉપનિષદો અને ગીતાનો ઢગલાબંધ સાર બોધરૂપે ઠેરઠેર આપેલ છે. એનું સતત વાંચન કરતાં કે મનન કરવાથી અને એમણે કરેલ ઉપદેશને આચરણમાં મૂકવાથી મોક્ષ પ્રાપ્તિ નિશ્ચિત છે એ અવશ્ય સમજાવે.

આ ગ્રંથ નથી, પણ છે કલ્પવૃક્ષ । સંસારીને લાગે રુક્ષ ।

મુમુક્ષો માટે કેવળ મોક્ષ । અનુભવ એનો કરવો પ્રત્યક્ષ ॥૧૭૧ અ. ૫૩॥

(૧૦) સાઇસમર્થનું 'સાઇ'એ નામ આમ તો ફક્ત બે અક્ષરનું જ છે. પણ ઉચ્ચારણ કરવામાં મધુર અને સહેલું કેટલું છે ? કોઈ અઘરા જોડાક્ષરો પણ નથી. એમનું સ્મરણ કરતાં જીભને કોઈ પણ જાતનું કષ્ટ પડતું નથી.

છોડો લાખો ચતુરાઈ । સ્મરો નિરંતર સાઇ સાઈ ।

થશે નક્કી બેડો પાર । સદેહ ન રાખવો લગારે ॥૧૩૫ અ. ૧૦॥

(૧૧) છેલ્લું અને અતિ મહત્વનું કારણ એટલે કે શ્રી સાઇબાબા આપની દરેક ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કરતા હોય છે, પણ એની સાથે સાથે તેઓ તમને આ મોહમય સંસારમાં અટવાવા દેતા નથી. ઉલટું ધીરેધીરે તમને વારંવાર પરમાર્થની મીઠાશ તરફ વાળીને દિશાઓ બતાવી આનંદમય મોક્ષ તરફ દોરી જાય છે. આવા આપણા ભોલાબાબા સાઇશંકરને વારંવાર પ્રણામ છે.

થઈ મને અનન્ય શણ । જેને મારું અખંડ શરણ ।

તેનું મહારા પરનું ઋણ । ફેરું તેનો કરી ઉદ્ધાર ॥૧૫૧ અ. ૪૪॥

સાઇ સચ્ચરિત્ર કેવી રીતે વાંચવું

એક ભક્તે મને પત્ર લખીને જણાવ્યું હતું કે, શ્રી સાઇસચ્ચરિત્રના લગભગ ૧૦ થી ૧૨ વખત પારાયાણ કરવા છતાં પણ એમને ધારેલું ફળ મળ્યું નથી. બીજા એક ભક્તને આ ચરિત્ર કેવી રીતે વાંચે છે એ મને વાંચીને બતાવ એમ જણાવતા, એમણે ઓવીઓ ઝડપથી ચાલતી રેલગાડીની માફક ફટાફટ વાંચવાની શરૂઆત કરી. મોટા ભાગે ઘણા જ સાઇભક્તો શ્રી સાઇસચ્ચરિત્ર, અથવા તો કોઇપણ પોથી આવી ઉતાવળે જ વાંચા હોય છે. પણ આ ખરી રીત નથી. આમ ઉતાવળ કરીને અર્થ તરફ ધ્યાન ન આપતાં વાંચવાથી એનો ઉદ્દેશ ક્યારે પણ સફળ થતો નથી. અક્ષરો ઓળખીને વાંચતા ફાવે બસ એટલું જ ! અન્નને જેટલું ચાવીએ એટલું પાચન સારું થાય છે, અને જેટલું સારું પાચન થાય એટલું શરીરમાં એનું લોહીમાં રૂપાંતર થાય છે. એ બીલકુલ જ સાચું છે. એક પણ ઓવી જે અર્થ સમજીને સારી રીતે જીવનનાં સાકાર કરી ઉતારવામાં આવે તો જીવન ઉજ્જવળ બની ઉઠે છે. માટે જ નામદેવ મહારાજ જ્ઞાનેશ્વરીમાં લખે છે કે -

સંત શ્રેષ્ઠ જ્ઞાનની દેવી । એક પણ ઓવી અનુભવવી ।

(ઓવી અનુભવવી, ફક્ત વાંચી જવી નહીં.)

અને હેમાડપંત કહે છે કે -

પ્રેમ વિનાનું ભજન કેવું ? અને અર્થ વગરની પોથી વાંચવી તે કેવી ? ॥૨૦૪ અ. ૧૪॥

એકલા વાંચને કામ ના સરે । ઉતારવું કૃતિમાં જોઇએ ।

રેડચું પાણી આ તો ઉંઘી ગાગરે । આ તો સર્વ તેવું થયું છે ॥૭૨॥

॥અ. ૨૧॥

શ્રી સાઇસચ્ચરિત્ર અથવા તો બીજી કોઇ પણ પોથી, કોઇ પણ જાતની ઉતાવળ ન કરતાં ધીરેધીરે અર્થ સમજીને જ વાંચવી જોઇએ. એ બાબતમાં સાઇસમર્થે પોતે પણ આપેલી શિખામણ શ્રી સાઇસચ્ચરિત્રમાં ત્રણ ઠેકાણે જોવા મળે છે.

(૧) પ્રથમ તો અધ્યાય ૧૮માં સાઠે દ્વારા ગુરુચરિત્રનું સપ્તાહ પૂર્ણ કર્યું તે રાતના શ્રીસાઇનાથ મહારાજે એમને જાણે કે દષ્ટાંત આપીને પોથી કેવી રીતે વાંચવી એ જ બતાવ્યું છે.

પૂર્ણ સપ્તાહ થતાં રાત્રે । બાબા દષ્ટાંત તેમને દે ।

લઇ પોથી પોતે સ્વહસ્તે । સાઠેને અર્થ સમજાવે ॥૪૪॥

પોતે બેસી નિજ આસને । સાઠેને બેસાડી સાથે ।

ગુરુ ચરિત્રની લઇ પોથી । થયા તત્પર નિરૂપણે ॥૪૫॥

॥અ. ૧૮॥

(૨) ત્યારબાદ અધ્યાય ૪૧માં દહાણુના બાળાસાહેબ દેવના સ્વપ્નમાં જઇને બાબાએ તેમને પૂછ્યું જ્ઞાનેશ્વરી સમજાય છે કે ? અને પછી કેવું રીતે વાંચન કરવું તે પણ સમજાવ્યું હતું -

બાબા કહે તમો વાંચતા પોથી । કરો છો બહુ ઉતાવળ વળી ।

વાંચો પોથી મુજ સમક્ષ । લગાવી આસન પ્રત્યક્ષ ॥૧૬૪ અ. ૪૧॥

શ્રી સાઈનું સત્ય ચરિત્ર

(૩) એવી જ રીતે પોથી વાંચીને એનો સાર પોતાના આચરણમાં લાવવો જ જોઈએ. આ બાબતનો ઉલ્લેખ અ. ૨૧માં બેળગાંવ પાસે વડગાંવ મુકામે એક સત્પુરુષનાં દર્શન કરીને શિરડી આવેલા શ્રી વિનાયક ઠાકુરથી કથામાં જોવા મળે છે.

કહે છે તેને સાઈનાથ । યથાર્થ આપ્યાનું કહેવું છે ।
પણ જ્યારે કૃતિમાં તે ઉતરે । ત્યારે મનોરથ થાયે પૂર્ણ ॥૬૯॥

॥અ. ૨૧॥

બીજી મહત્વની વાત એ જ કે જો પોથી સમજીને વાંચવી હોય તો, મનની એકાગ્રતા અને સ્વસ્થતા તો હોવી જ જોઈએ -

અથવા તો તે વાંચન નથી । જ્યાં સાર કાન શ્રવણે નથી ।
એકતાન વૃત્તિ જ્યાં નથી । શબ્દાર્થ કોણ ત્યાં સમજી શકે ॥૭૪॥

॥અ. ૫૦॥

ફોગટ ગયું ગ્રંથાવલોકન । વ્યર્થ નીવડ્યું શાસ્ત્ર પરિશીલન ।
વ્યર્થ સકળ આ પુસ્તકીયું જ્ઞાન । અસ્વસ્થ મન જે જ્યાં લગી ॥૮૧॥

॥અ. ૨૧॥

આ બધામાં સૌથી મહત્વનું છે, તે એ કે પોથી વાંચનમાં જો શ્રદ્ધા અને સબૂરીની ખોટ હોય તો ધારેલું ફળ કદાપિ મળતું નથી -

સબૂરી અને શ્રદ્ધા યુક્ત । સાદર સેવતાં કથામૃત ।
લાભે ભક્તિ પ્રેમથી યુક્ત । થશે સર્વજન કૃતકૃત્ય ॥૮॥

॥અ. ૧૫॥

છેલ્લે સંત શ્રેષ્ઠ શ્રી જ્ઞાનેશ્વર મહારાજે એક અતિ સુંદર ઉપમા આપીને પોથી કેવી રીતે વાંચવી જોઈએ એ કહ્યું છે, તે ભક્તોએ મનનમાં સજ્જડ બેસાડી દેવું જોઈએ.

‘ચકોર પક્ષીના બચ્ચાં શરદ ઋતુનાં ચંદ્ર કિરણોમાંથી અમૃતકણોને જે રીતે પ્રેમથી ધીમે ધીમે વહેંચી લે છે. એ પ્રમાણે શ્રોતાઓએ કથા ચિત્ત એકાગ્ર કરી ધીમે ધીમે એનો આસ્વાદ અને અનુભવ લેવો.’

જ્ઞાનેશ્વરી અ. ૧

શ્રી સાઇસચરિત્ર વાંચવાની ફળશ્રુતિ

શ્રી સાઇસચરિત્ર વાંચનનું માહાત્મ્ય અને ફળદાયક ઓવીઓ ગ્રંથના અધ્યાયોમાં ઘણી બધી જગ્યાએ વપરાઇ છે. ગણવા જઇએ તો એની સંખ્યા એકસો પંચોતેરથી પણ વધારે થાય છે. એમાંની બાબાશ્રીની પોતાની સુંદર ઓવીઓ અને અવતરિણકાના લેખક 'બાબાનું બાળક' અને હેમાડપંતના શબ્દો એમ બધી મળીને ૫૩ ઓવીઓ નીચે આપેલ છે. એમાંથી ખૂબ જ મહત્વની ૧૧ ઓવીઓ ગાઢ કાળારંગમાં ઉપસી આવે એ રીતે છાપવામાં આવી છે.

પુદ્ગ સાઇનાથ મહારાજે કહ્યું છે -

કરતાં મારી કથાનું શ્રવણ । તેનું કીર્તન ને ચિંતન ।
થશે મદ્ભક્તિનું જતન । અવિદ્યા નિવારણ રોકડું ॥૮૨॥ અધ્યાય-૨
ત્યારે જો ગાયે લાડકોડથી । ચરિત્ર સ્તુતિ મારા પ્રેમથી ।
આગળ પાછળ હું તેની । ચારે બાજુએ ઊભો જ છું ॥૧૨॥
કોઇ પણ કીર્તન મારું કરશે । આપીશ આનંદ ધન તેને ।
નિત્ય સૌખ્ય સમાધાન તેને । આ વચન સત્ય માનજો ॥૧૪॥
યમરાજના જડબામાંથી । મારા ભક્તને કાઢીશ ખેંચી ।
કેવળ મત્કથા શ્રવણથી । રોગ નિરસન જરૂર થશે ॥૧૭॥
કરો કથા સાદર શ્રવણ । પછી કરો તેનું પૂર્ણ મનન ।
મનન પછી નિદિધ્યાસન । કરતાં સમાધાન પામશો ॥૧૮॥ અધ્યાય-૩

સચરિત્ર - કવિ હેમાડપંત કહે છે કે -

યોગ, યાગ, ધ્યાન, ધારણા । કરવા પડે પ્રયાસ દાણા ।
એવું કષ્ટ નથી કથા શ્રવણમાં । કેવળ ધ્યાન રાખવું પડે ॥૫૭॥
એવી સાઇની કથા નિર્મળ । સાંભળો સજ્જન શ્રોતા પ્રેમાળ ।
બળશે પંચ મહાપાપ પ્રબળ । પામશે સમૂળ વિનાશ તે ॥૫૮॥
થતા ગર્ક સંસારમાં । સંતકથા જો પડે કાનમાં ।
વિણ જરાયે પ્રયત્ન કરતાં । કલ્યાણ કરે છે આપોઆપ ॥૫૨॥
તો ભક્તિભાવે તે સાંભળતા । કેટલું શ્રેય આવે હાથમાં ।
શ્રોતાએ કરવો વિચાર ચિંતામાં । તેનો સ્વહિત કારણે ॥૫૩॥
ન જોઇએ વ્રત ઉદ્યાપન । ન જોઇએ અપવાસ શરીર શોષણ ।
ન જોઇએ તીર્થયાત્રા પર્યટન । સરે કાર્ય એક શ્રવણથી જ ॥૧૮૨॥ અધ્યાય-૩

શ્રી સાઈનું સત્ય ચરિત્ર

થઈને શ્રદ્ધાભક્તિ યુક્ત । કરે જે પારાયણ નિત્ય । આ અધ્યાયનું થઈ સ્વસ્થચિત્ત । આપદાનિર્મુક્ત ॥૧૫૦॥	
પૂર્ણ થશે અપૂર્વ ઈચ્છિત કામ । થશો અંતે પૂર્ણ નિષ્કામ । પામશો દુર્લભ સાયુજ્ય ધામ । અખંડ રામ પામશો ॥૧૫૨॥	અધ્યાય-૧૧
પુણ્યવાન આ ચરિત્ર । જેવું જળ ગંગાનું પવિત્ર । ધન્ય શ્રવણ કરનારના શ્રોત । આલોક-પરલોક સાધનાર ॥૨૧॥	
અમૃતની ઉપમા દઈએ એને । તો અમૃત એથી કંઈ મીઠું છે ? અમૃત પ્રાણરક્ષણ કરે । પણ જન્મ નિવારક ચરિત્ર આ ॥૨૨॥	અધ્યાય-૧૨
આ કથા નિત્ય કાને પડે । દીસે સાઈ નિત્ય નયને । રાત્રદિન મને ધ્યાને । રહે સ્મરણે ચિંતને ॥૩૨॥	
લાગે દીસવા જાગૃતિ સ્વપ્ને । સૂતાં બેસતાં આહાર કાળે । સાથે જતાં આવતાં આવે । નિર્જન વને કે શહેરે ॥૩૩॥	
એમ આવતાં નિદિધ્યાસને । મન તો દશા ઉન્મની પામે । નિત્ય એમ થવા લાગે । સમસ્ત ચિત્ત ચૈતન્યે બને ॥૩૪॥	
ન ચરિત્ર પણ ભંડાર સુખનો । મીઠાઈ મેવો નિજ પરમામૃતનો । ભાગ્યવાને એ સેવવો । ભક્તિભાવથી હંમેશા ॥૨૧૫॥	અધ્યાય-૧૪
ગુરુમુખથી મધુર કથા । સુણતા જશે ભવભવ્ય કથા । ઊભરાશે આનંદ શ્રોતાચિત્તમાં । નિજાત્મતા સ્વયં પ્રગટશે ॥૧૦૧॥	
આ અધ્યાય આદરે વાંચે । વા નિયમે આવર્તન તેનું કરે । સંકટ ગુરુરાય તેનાં હરે । અંતરે વાત આ સંચરો ॥૧૦૫॥	અધ્યાય-૧૫
ચરિત્ર શ્રવણે પાતક નાશ । ચરિત્ર શ્રવણે કાળને ફાંસ । ચરિત્ર શ્રવણે પરમ ઉલ્લાસ । શ્રોતા થાય કામના રહિત ॥૧૦૮॥	
સુબુદ્ધ યા બુદ્ધિહીન । વાંચતા પ્રગટે પરમાનંદ । સાંભળતાં વધે શ્રવણ ઇંદ । મનને સ્વાનંદ સંતુષ્ટ ॥૧૫૯॥	
પારાયણે પરમાર્થ બોધ । નિદ્વિયાસને મહદ્ આલ્લાદ । સૌખ્ય ઉપજે અખંડ નિર્બાધ । એવી અગાધ આ લીલા ॥૧૦૬॥	અધ્યાય-૧૭
ઉગતાં જેમ દિનમણી । અંધકાર જાય નહાસી । તેમ આ કથા અમૃતપાનથી । થઈ જાય છે માયા લોપ ॥૧૩૪॥	અધ્યાય-૨૦
આ સરચરિત્ર માર્ગ સરળ । જ્યાં જ્યાં થાય એનો પાઠ । ત્યાં જ દ્વારકામાઈનો મઠ । પ્રગટે ત્યાં સાઈ પણ નિશ્ચયે ॥૨૧૮॥	

ત્યાં જ જાણો ગોદાપરીતટ । ત્યાં જ શિરડી ક્ષેત્ર નજીક ।
 છે ત્યાં જ સાઈ ઘૂણી સહિત । સ્મરતાં સંકટ નિવારે ॥૨૧૮॥
 જ્યાં સાઈચરિત્ર પઠણ । ત્યાં સદૈવ સાઈ રહેઠાણ ।
 શ્રદ્ધાપૂર્વક ચરિત્રપારાયણ । કરતાં પ્રસન્ન તે સર્વ ભાવે ॥૨૨૦॥ અધ્યાય-૩૫
 દિવસના કોઈ પણ પ્રહરે । ચરિત્ર આ નિત્ય વાંચે ।
 ભેટે નિર્ધાર એ ભાવિકને । નિજગુરુ સહ શ્રી હરિ ॥૨૨૧॥
 જે નિરંતર એ વાંચે । લક્ષ્મી નાંદિ તેને ઘરે ।
 નિદાન સપ્તાહ એક જો કરે । તો દરિદ્ર દૂર તેનું થાય ॥૨૨૨॥ અધ્યાય-૩૭
 કરીને એકાગ્ર મન । અભિવંન સાઈચરણ ।
 મહામંગલ પરમ પાવન । આ કથાનું જે કરે શ્રવણ ॥૨૨૩॥
 જે ભક્ત ભક્તિ સહિત । નિજસ્વાર્થ સાધવા તત્પર ।
 તે થઈને એકાગ્રચિત્ત । આ કથામૃત સેવશે ॥૨૨૪॥
 સાઈ પૂર્ણ કરે તેનાં કાર્ય । પૂર્ણ કરશે સ્વાર્થ ને પરમાર્થ ।
 ન જાય સેવા કદી વ્યર્થ । અંતે તે કરશે કૃતાર્થ ॥૨૨૫॥ અધ્યાય-૪૫
 શ્રવણ કરતાં સાઈચરિત્ર । શ્રોતા વક્તા નિત્ય પવિત્ર ।
 થાય પાપ પુણ્યનો નાશ । નિત્ય મુક્ત છે બેઉ ॥૨૨૬॥
 સુણતાં શ્રોત્રનાં મ્હોટાં ભાગ્ય । વક્તાના વક્ત્રનાં મોટાં ભાગ્ય ।
 આ શ્રી સાઈસ્તોત્ર ધન્ય । અતિ પવિત્ર નિજભક્તને ॥૨૨૭॥ અધ્યાય-૪૮
 તોડવા સંસાર બંધન । એથી નથી અન્ય સાધન ।
 સાઈકથા પરમપાવન । સદા સેવન સુખદાઈ ॥૨૨૮॥ અધ્યાય-૪૯
 હવે થાય છે એવું મને । બાબાના ચરણ પકડીને ।
 એક પ્રાર્થના કરું તેમને । સકલ ભક્તજન હિતાર્થે ॥૨૨૯॥
 કે આ ગ્રંથ સર્વને ઘેર । રહે થાય નિત્ય પાઠાંતર ।
 કરે નિત્ય જે પ્રેમે પારાયણ । હણજો સંકટ તેમનાં ॥૨૩૦॥
 થઈને શુચિર્ભૂત । પ્રેમ અને શ્રદ્ધાયુક્ત ।
 વાંચે જે સાત દિવસમાં । અનિષ્ટ શાંત તેમના ॥૨૩૧॥
 કરતા આ સચ્ચરિત્ર શ્રવણ । અથવા નિયમે પારાયણ ।
 કરશે સાઈસમર્થ ચરણ । સંકટ નિવારણ વિલંબ વિના ॥૨૩૨॥
 ધનેચ્છુને લાભશે ધન । શુદ્ધ વ્યવહારે યશ પૂર્ણ ।
 મળશે ફળ નિષ્ઠા સમાન । ન આવે અનુભવ ભાવ વિના ॥૨૩૩॥

આદરે કરતાં ગ્રંથ વાંચન । સાઈસમર્થ સુપ્રસન્ન ।
 કરે અજ્ઞાન દારદ્રિય વિચ્છિન્ન । આપે જ્ઞાન ધનસંપન્નતા ॥૪૯॥
 કરીને ચિત્ત સુસમાહિત । નિયમનિષ્ઠ આ સચ્ચરિત ।
 વાંચવો એક તો અધ્યાય નિત્ય । થશે તે અમાપ સુખદાયી ॥૫૧॥
 જેને મને સ્વહિત વિચાર । વાંચવો આ ગ્રંથ તેણે સાચાર ।
 જન્મોજન્મ સાઈના ઉપકાર । યાદ આવશે સાનંદ ॥૫૨॥
 ગુરુપૂર્ણિમા ગોકુળ અષ્ટમી । પુણ્યતિથિ રામનવમી ।
 એ સાઈના ઉત્સવે નિયમથી । ગ્રંથ નિજગૃહે વાંચવો ॥૫૩॥
 આવા ગ્રંથ અભ્યાસે સંપૂર્ણ । મનોકામના થશે પૂર્ણ ।
 હૃદયે રાખવાથી સદ્ગુરુ ચરણ । થશો ભવસાગર ઉત્તિર્ણ ॥૬૩॥
 રોગી બને આરોગ્યવાન । દરિદ્ર થાય ધનાઢ્ય ।
 સંકલ્પ વિકલ્પ મેળવે સ્થૈર્ય । દીન મેળવશે ઔદાર્ય ॥૬૪॥
 પિશાચ બાધા અપસ્માર । ગ્રંથાવર્તને થશે દૂર ।
 મૂક અપંગ પંગ બધિર । તેમને પણ શ્રવણ આ સુખકર ॥૬૫॥
 જે શક્તિમાન પરમેશ્વર । ભૂલી ગયા તેમને જે નર ।
 એવા જે અવિદ્યા મોહિત । થશે ઉદ્ધાર તેમનો ॥૬૬॥
 નર હોઈ કરે અસુર આચાર । એ રીતે મિથ્યા ગુમાવે શરીર ।
 માને સંસાર સુખની ખાણ । થશે ઉદ્ધાર તેમનો પણ ॥૬૭॥
 અવતરણિકા રચયિતા 'બાબાનો બાળ' કહે છે-
 ગ્રંથ નહીં એ કલ્પવૃક્ષ । સંસારી જનને લાગે રુક્ષ ।
 મુમુક્ષુ ભાવિકનો કેવળ મોક્ષ । લેવો અનુભવ પ્રત્યક્ષ ॥૧૭૧॥
 ચોખ્ખુ રાખી અંતઃકરણ । ભક્તિભાવે કરવું પારાયણ ।
 એક, બે કે ત્રણ દિવસે કરવું તેને પૂર્ણ । સાઈનારાયણ થશે પ્રસન્ન ॥૧૮૨॥
 અથવા કરો સરસ સાત દિન સપ્તાહ । થશે પુણ્ય સંપત્તિ પ્રાપ્ત ।
 પૂર્ણ કરશે સાઈ મનના કોડ । ભવભય ભગ્ન થઈ જશે ॥૧૮૩॥
 થશે તુષ્ટ આપી સાઈ ભગવાન । દેશે ભક્તને વરદાન ।
 છેદશે ભવભયનો સર્પ । મોક્ષભંડાર દેખાડશે ॥૧૮૫॥

અધ્યાય-૫૨

